

«Н. Төреқұлов атындағы №8 жалпы білім беретін мектеп»КММ

5-сынып оқушыларының бейімделуі
және зейіндік қабілеттерін анықтау, зерттеу
жұмыстарының нәтижесі.

Педагог-психолог: Жұмабекова И.М, Нұрмахамбетова Н.О

Әдістемелік кеңеске 5-сыныбына сыныптық-қорытынды бақылау нәтижесі.

Педагогикалық-психологиялық консилиумның негізгі мақсаттары:

- Оқушылардың бастауыш сыныптан негізгі мектепке өту кезеңіндегі бейімделуін қамтамасыз ету мақсатында оқушылар ұжымында педагогикалық жағдай туғызу;
- Негізгі жағдаяттарды талқылау;
- Туындаған жағдаяттарды шешудегі әдіс-тәсілдердің тиімділігін анықтау;
- Педагогикалық ұжым мен оқушылар ұжымының бірлескен негізгі жұмыс бағдарын анықтау;
- Оқушылардың бастауыш сыныптан негізгі мектепке өту кезеңіндегі мұғалімдердің тәжірибе алмасуы.
- Оқушылардың мотивация деңгейін зерттеу;
- Оқушылардың ойлау процестерінің даму деңгейін зерттеу;
- Оқушылардың еске сақтау деңгейін зерттеу.

Оқушылар өміріндегі ең күрделі кезеңдердің бірі- бастауыш сыныптан негізгі мектепке өту кезеңі. Біріншіден бастауыш сыныпта бірнеше жыл бойы бір мұғалімнен ғана білім алып, қалыптасып қалған оқушыларға бұл кезеңге психологиялық жағынан өту қиындық туғызса, екінші жағынан оқу бағдарламасына жаңа пәндердің енгізілуі және әр пәннің жеке бөлмелерде өтілуі де оқушыларға зор әсер етеді. Оқушылар жеке бас ерекшелігі мен даму психологиясына, қабілетіне орай бейімделу процесі әр түрлі жағдайда өтеді, сондықтан педагогикалық ұжым алдында 5-сыныптың орта буынға көшкен кездегі қиындықтарды бірге шешіп, оқушылардың табысты бейімделуін қамтамасыз ету міндеті тұр.

Психологиялық-диагностикалық бағыты бойынша 5-сынып оқушыларының бастауыш буыннан орта буынға бейімделу кезеңінің жағдайын зерттеу жүргізілді.

Зерттеуге 6- сынып бойынша барлығы 113 – оқушы қатысты.

Оқушылардың психологиялық ауызекі логикалық даму деңгейлері, қысқа мерзімді есте сақтау, «Социометрия» әдістемелері жүргізілді. Бұл әдістемелер оқушылардың жеке даму деңгейі мен оқуға психологиялық дайындығын, оқушылардың мектеп өміріне бейімделу процесін анықтау мақсатында жүргізілді. Зерттеу нәтижесінің қорытындысы бойынша оқушылардың мектеп өміріне бейімделу деңгейлерінің көрсеткіші: даму деңгейлері жай, ауызекі логикалық дамуы мен қысқа мерзімді есте сақтау деңгейлері төмен оқушылар

Жалпы 5-сынып оқушылары мектеп жағдайына жақсы бейімделіп, жеке тұлғалық, интеллектуалдық даму деңгейлері бойынша жақсы нәтиже көрсетіп отыр. Әлі де бейімделу үстіндегі оқушыларға жүргізілген әрбір әдістемені талдап, анықталған нәтиже бойынша ұсыныс беріліп, ұсыныстар бойынша жүйелі жұмыстар жүргізілді. Осы жүргізілген психологиялық зерттеу нәтижесімен сынып жетекшілер мен ата-аналарға таныстырылып, ұсыныстар берілді.

Бастауыш сыныптан бала меңгеруге тиісті білімнің 100 пайызын түгел алып шығуы мүмкін емес екені анық, 80-90 пайызға дейін меңгеріп шығуы мүмкін. Адамның потенциалы мен интеллектісі еш уақытта да 100 пайыз толық жұмыс жасамайтынын психологтар жақсы біледі. Бастауыш сынып мұғалімінің берген білім негізін орта буын мұғалімдері іліп кете алмай жатады? Неге? Сонда олардың білім беру шеберліктері нашар болғаны ма? Әлде басқа себептері бар ма? Сөйтсек, себептері бар екен. Оны бірнеше фактор ретінде қарастырып көрейік:

1-фактор:

- **Бақылаудың әлсіреуі.** Бала бастауыш сыныпта 4 жыл бойы 1 кабинетте, бір ғана мұғалімнің бақылауында тұрақты түрде болады да, оның барлық қимылы мен оқу сапасы туралы мәліметтер ата-анасына күнде белгілі болып отырады. Бастауыш сынып мұғалімі әрі- оның ұстазы, әрі- сынып жетекшісі, әрі- бақылаушысы. Оның талабын тез түсініп алған бала ыңғайына қарай бейімделіп, оқу процесіне өзі де көмектесе бастайды. Мұғалім де әр балаға жеке талап қояды. Түсінбей қалса, сабақтан соң түсіндіреді, әрқашан көмектеседі.
- 5-сыныпта бұл баланс бұзылады. Әр пәнді әр түрлі мұғалім жүргізгендіктен, әрқайсысының дауысына, сөйлеу мәнеріне, қоятын талабына үйрену қиындық келтіреді. Әрбір баланың мінез-құлқын жаттап, «мәпелеп» отыруға пән мұғалімінің де уақыты болмауы мүмкін. Осы жерде баланың өзін керексіз сезінуі, мақтау естімеуі, мұғалімнің назар салмауы балаға жағымсыз әсер етеді.

1-фактор: Бақылаудың әлсіреуі. Бала бастауыш сыныпта 4 жыл бойы 1 кабинетте, бір ғана мұғалімнің бақылауында тұрақты түрде болады да, оның барлық қимылы мен оқу сапасы туралы мәліметтер ата-анасына күнде белгілі болып отырады. Бастауыш сынып мұғалімі әрі- оның ұстазы, әрі- сынып жетекшісі, әрі- бақылаушысы. Оның талабын тез түсініп алған бала ыңғайына қарай бейімделіп, оқу процесіне өзі де көмектесе бастайды. Мұғалім де әр балаға жеке талап қояды. Түсінбей қалса, сабақтан соң түсіндіреді, әрқашан көмектеседі.

5-сыныпта бұл баланс бұзылады. Әр пәнді әр түрлі мұғалім жүргізгендіктен, әрқайсысының дауысына, сөйлеу мәнеріне, қоятын талабына үйрену қиындық келтіреді. Әрбір баланың мінез-құлқын жаттап, «мәпелеп» отыруға пән мұғалімінің де уақыты болмауы мүмкін. Осы жерде баланың өзін керексіз сезінуі, мақтау естімеуі, мұғалімнің назар салмауы балаға жағымсыз әсер етеді.

2-фактор:

- **Мұғалімнің ауысуы. Бастауыш сынып мұғалімі – әрі ұстазы, әрі анасындай, тіпті туысындай болып кетеді. Балаға білім беріп қана қоймай, өзіне-өзі қызмет көрсетуге, тазалыққа, әдептілікке үйретеді. Жақсы тамақтануын да қадағалайды, көңіл-күйін де аулайды. Бала мұндай адамның қасында өзін панасы бардай, қорғанышты алаңсыз күйде ұстайды. Кенеттен балаға «екінші анасын» ауыстыруға тура келеді. Әр түрлі мінезі бар мұғалімдердің бір мезгілде айналасына қаптап кетуін елестетіп көріңізші. Оның үстіне мұғалімдердің көбі баланың өзі менің талабыма үйрене қоймады деп шәкіртті кінәлайды. Ал шынында дұрыс педагог балаға қарай алғашқы қадамды өзі жасауы керек. Балаға бір емес, бірнеше мұғалімнің алдындағы «авторитетін» қайта құру талабы тұрады. Толқытатын, қорқытатын, шошытатын шындық- осы.**

2-фактор: Мұғалімнің ауысуы. Бастауыш сынып мұғалімі – әрі ұстазы, әрі анасындай, тіпті туысындай болып кетеді. Балаға білім беріп қана қоймай, өзіне-өзі қызмет көрсетуге, тазалыққа, әдептілікке үйретеді. Жақсы тамақтануын да қадағалайды, көңіл-күйін де аулайды. Бала мұндай адамның қасында өзін панасы бардай, қорғанышты алаңсыз күйде ұстайды. Кенеттен балаға «екінші анасын» ауыстыруға тура келеді. Әр түрлі мінезі бар мұғалімдердің бір мезгілде айналасына қаптап кетуін елестетіп көріңізші. Оның үстіне мұғалімдердің көбі баланың өзі менің талабыма үйрене қоймады деп шәкіртті кінәлайды. Ал шынында дұрыс педагог балаға қарай алғашқы қадамды өзі жасауы керек. Балаға бір емес, бірнеше мұғалімнің алдындағы «авторитетін» қайта құру талабы тұрады. Толқытатын, қорқытатын, шошытатын шындық- осы.

3-фактор:

- **Жұмыс ырғағының ауысуы. Жаңа пәндер қосылып, жұмыс көлемі артады. Бастауышта күніне 2-3 пәнге дайындалса, орта буында 5-6 сабаққа қатар дайындалады. Жаңа пәндерді бірден меңгере алмауы да оқушыны тежейді. Әр мұғалім дәптерді әр түрлі жүргізеді. Тез жаза алмайтын балалар қалып қояды. Жазу көбейіп, бала жалыға бастайды. Тарихшы даталарды жатқа сұраса, математик формуланы жатқа сұрайды, қазақ тілі мұғалімі жеке пікірін есепке алады деген сияқты толып жатқан ұсақ-түйектер баланың мектептегі өмірін қиындатады. Жаңағы талаптың бәрін бір ғана 10 жастағы баланың басына сыйғызу қандай қиын. Ойлап көрсеңіз бәрі де ұсақ-түйектен басталады. Жинала — жинала тамшыдан теңіз құралатыны сияқты проблема күн санап өсе береді.**

3-фактор: Жұмыс ырғағының ауысуы. Жаңа пәндер қосылып, жұмыс көлемі артады. Бастауышта күніне 2-3 пәнге дайындалса, орта буында 5-6 сабаққа қатар дайындалады. Жаңа пәндерді бірден меңгере алмауы да оқушыны тежейді. Әр мұғалім дәптерді әр түрлі жүргізеді. Тез жаза алмайтын балалар қалып қояды. Жазу көбейіп, бала жалыға бастайды. Тарихшы даталарды жатқа сұраса, математик формуланы жатқа сұрайды, қазақ тілі мұғалімі жеке пікірін есепке алады деген сияқты толып жатқан ұсақ-түйектер баланың мектептегі өмірін қиындатады. Жаңағы талаптың бәрін бір ғана 10 жастағы баланың басына сыйғызу қандай қиын. Ойлап көрсеңіз бәрі де ұсақ-түйектен басталады. Жинала — жинала тамшыдан теңіз құралатыны сияқты проблема күн санап өсе береді.

4-фактор:

- **Білім алшақтығы. Оқулықтардың бастауыш сыныптағы білімнің заңды жалғасы бола алмай отырғандығы рас. Әсіресе, математика пәні бойынша алшақтық көп. Кітапқа түскен әрбір тақырыпты баланың білмейтіні деп қарау керек. Бастауышта түсінбей қалғанын мұғалімі ерінбей түсіндіреді немесе жолын табады. Ал пән мұғалімінде уақыт жоқ. Түсінбестіктер көңіл-күйді түсіріп, осыдан келіп, екіліктер көбейеді.**

4-фактор: Білім алшақтығы. Оқулықтардың бастауыш сыныптағы білімнің заңды жалғасы бола алмай отырғандығы рас. Әсіресе, математика пәні бойынша алшақтық көп. Кітапқа түскен әрбір тақырыпты баланың білмейтіні деп қарау керек. Бастауышта түсінбей қалғанын мұғалімі ерінбей түсіндіреді немесе жолын табады. Ал пән мұғалімінде уақыт жоқ. Түсінбестіктер көңіл-күйді түсіріп, осыдан келіп, екіліктер көбейеді.

5-фактор:

- **Мұғалімдердің жүктемесіндегі жүйесіздік. Мысалы, бір мұғалімге жүктеме 5-ші және 10, 11-ші сыныптан беріледі. Ол көбіне оқушыларының жас айырмашылықтарының алшақтығын ескермей, бәріне бірдей өз әдістемесімен сабақ жүргізеді. 11-сыныптан сабақтан шығып, бірден 5-ші сыныпқа кірген кезде балаға олардың жасына сәйкес емес тәсілмен сабақ жүргізеді. Себебі, 5 минуттық қоңырауда мұғалім өзін қайта керекті арнаға бұра алмай қалады. Бұл 5-ші сыныптың баласына 11-ші сыныптың баласындай қарайды деген сөз. Сондықтан, мұғалімге жүктеме баланың жас ерекшелігі мен айырмасын ескеріп берілуі керек. Әрі сол алған сыныбын орта жолда тастамай, бітіріп шыққанша жүргізіп, сыныпта ең болмаса пән мұғалімі тұрақты болғаны дұрыс.**

5-фактор: Мұғалімдердің жүктемесіндегі жүйесіздік. Мысалы, бір мұғалімге жүктеме 5-ші және 10, 11-ші сыныптан беріледі. Ол көбіне оқушыларының жас айырмашылықтарының алшақтығын ескермей, бәріне бірдей өз әдістемесімен сабақ жүргізеді. 11-сыныптан сабақтан шығып, бірден 5-ші сыныпқа кірген кезде балаға олардың жасына сәйкес емес тәсілмен сабақ жүргізеді. Себебі, 5 минуттық қоңырауда мұғалім өзін қайта керекті арнаға бұра алмай қалады. Бұл 5-ші сыныптың баласына 11-ші сыныптың баласындай қарайды деген сөз. Сондықтан, мұғалімге жүктеме баланың жас ерекшелігі мен айырмасын ескеріп берілуі керек. Әрі сол алған сыныбын орта жолда тастамай, бітіріп шыққанша жүргізіп, сыныпта ең болмаса пән мұғалімі тұрақты болғаны дұрыс.

Ұсыныс:

- ▶ **Сынып жетекшілері оқушылардың табысты бейімдеу кезеңін ұйымдастыру үшін сынып ұжымын қалыптастыру жұмыстарын одан әрі жалғастыру қажет.**
- ▶ **Пән мұғалімдері оқушылардың пәндік арнайы білім дағдыларын жетілдіруге бағытталған тиімді әдіс-тәсілдерді кең көлемде қолдануды жалғастыру керек.**
- ▶ **Мектеп психологы 5-сыныптың бейімделуін психологиялық зерттеу жұмыстарын жалғастыру қажет.**

Ұсыныс:

1. Сынып жетекшілері оқушылардың табысты бейімдеу кезеңін ұйымдастыру үшін сынып ұжымын қалыптастыру жұмыстарын одан әрі жалғастыру қажет.
2. Пән мұғалімдері оқушылардың пәндік арнайы білім дағдыларын жетілдіруге бағытталған тиімді әдіс-тәсілдерді кең көлемде қолдануды жалғастыру керек.
3. Мектеп психологы 5-сыныптың бейімделуін психологиялық зерттеу жұмыстарын жалғастыру қажет.

Мектеп психологы: И.МЖұмабекова., Н.О Нурмахамбетова